

Gud, Livet og Menneskene: Ni danske, konservative forfatterskaber
Jon A.P. Gissel
Munch & Lorenzen, 2017
301 sider

Anmeldt af Jacob Munk Jensen

På samme måde som venstrefløjen i 70'erne fik en intellektuel opblomstring, rør det i disse år på sig i den borgerlige lejr, hvor der udkæmpes en åndskamp mellem liberale og konservative. Et af de mest interessante udtryk for denne bevægelse er forlaget Munch & Lorenzen, der positionerer sig utvetydigt i den konservative lejr. *Gud, Livet og Menneskene* er forlagets anden udgivelse af dr.phil. Jon A. P. Gissel og følger dermed op på den beslægtede *Konservatisme og Kulturkamp* fra 2014. I *Gud, Livet og Menneskene* portrætterer Gissel ni danske, konservative forfattere i sidste tredjedel af 1800-tallet, og selv for mig som bachelor i litteraturhistorie var disse næsten alle nye bekendtskaber. Hvor et navn som Molbech vil være kendt af mange i kraft af hans ikoniske oversættelse af *Dantes Guddommelige Komædie*, vil færre have stiftet bekendtskab med navne som Rudolf Schmidt, K.G. Brøndsted og Henrik Scharling.

Gissels læser finder sig selv kastet ind i en kulturkamp, som man knap vidste fandtes. Det er hverken folkeligt eller akademisk kendt, at Brandes og naturalismen ikke blot med ét gjorde ende på romantikkens bestræbelser og satte en ny ateistisk, kulturradikal dagsorden i dens sted uden intellektuel modstand. Imidlertid udgør dette værks ni forfattere netop en sådan modoffensiv, som er ligeså inspirerende i dag som dengang. Fællesnævneren for dem alle er forsvaret for kristendommen, troen på Gud og en insisteren på menneskets frie vilje imod tidens deterministiske strømninger. For disse forfattere er kristentroen imidlertid forbundet med et litterært forsvar for det romantiske imod naturalismen såvel som med en særlig fascination af den klassiske tradition. Det nationale er i højsædet for næsten samtlige forfattere, men det nationale beror altid på visse universelle, moralske værdier såvel som på den latinske kulturarv. Derudover har flere af forfatterskaberne,

herunder navnlig Molbech og Ernst von der Recke, en insisteren på et næsten klassicistisk skønhedsbegreb, hvor form og metrik er af afgørende betydning, og Gissel formår med udførlig litterær dokumentation at demonstrere effekten heraf. En skam, at kampen for metrisk poesi er kategorisk tabt i dag, tænkte jeg undervejs. Generelt står vor samtids litteratur i en beklagelig kontrast til disse ni forfatterskaber. Jeg kan ikke komme på nogen samtidig kristen intellektuel, der som disse lader sin tro danne baggrund for en både litterær, politisk og kulturel kritik.

Gissel lægger da heller ikke skjul på, at værket ikke først og fremmest er tænkt som arkivarbejde, men som opfordring til at genoptage åndskampen (se f.eks. s. 4). Imidlertid kan dette forsøg på at aktualisere forfatterskaberne til tider virke noget anstrengt, som når Gissel sammenligner Carl Plougs kritik af Grundtvigs frihedsbegreb med moderne terrorbekæmpelse (s. 58). Bogens styrke er derimod netop dens evne til at tage sig tid til at forstå forfatterskaberne på deres egne præmisser. Gissels portrætter er altså ikke primært biografiske men analytiske. Ærindet er at finde forfatterskabernes røde tråd og udrede deres teologiske, moralske og politiske standpunkter, altid med udførlig dokumentation fra grundteksterne.

Der er ingen tvivl om, at disse forfattere for Gissel udgør en samlet kristen, romantisk front mod radikalismen. Imidlertid mister Gissel aldrig blikket for deres enkeltheder, og mangfoldigheden af forfatterens tænkning er fascinerende.

Carl Ploug fremtræder som den politisk engagerede Estrup-tilhænger, for hvem nationen, kongedømmet og de borgerlige pligter er uløseligt forbundet med kristentroen. Læsningen af Rudolf Schmidt, mit foretrukne portræt i bogen, fremlæser derimod det inderlige og melankolske i forfatterskabet. Fibiger nærer en mystisk fascination af den orientalske oldtid, mens Thomas Lange er optaget af den lokale natur på en måde, som leder tanker hen på moderne forfattere som Klougart. Vidden af disse forfatterskaber er slående men slører ikke for den dybe sammenhæng imellem dem.

For den teologisk interesserede vil Gissels Henrik Scharling-læsning utvivlsomt udgøre et højdepunkt. Scharling er på en gang klassisk lutheraner og romantiker. Sagt med hans egne ord: »I Augsburgerbekjendelsen, Apologien og Concordieformlen findes ingen Romantik, og drømmende »romantiske« Sjæle finde sig kun lidet tiltalte ved disse Skrifter, og dog ere de af største Betydning for en sand romantisk Verdensanskuelse – de indeholde nemlig dens skjulte Grundlag« (citeret fra s. 271). Jeg er aldrig før stødt på en sådan forening af konfessionel luthersk teologi og litterær romantik, og det er en stor præstation af Gissel at fremlæse dette aspekt af Scharlings tænkning.

Gennem *Gud, Livet og Menneskene* blev listen af værker, jeg bare måtte læse, stadig større, og Gissel har med sine inspirerende forfatterportrætter utvivlsomt givet læsestof til de næste mange år. Og for det kan jeg kun sige tak.